

Forbrugsteater

Af Lotte Faarup

Hvis teatret reduceres til en forbrugsvare, er der ingen kunstnere der tør tage chancer og ingen anmeldere der tør opfordre til det. Og publikum kommer aldrig for alvor ind i legen.

Det hænder ofte, at man i dagspressens teatertillæg eller i landets teater magasiner kan læse velmente og hidsige klager over, at dansk teater mangler mod og risikovillighed. Mange i branchen med vidt forskellig faglighed brokker sig over, at der er alt for få, der satser stort, og alt for mange, der satser på det sikre.

De har ret, men hvem kan gøre noget ved det?

Man kan jo altid begynde med sig selv. Men ser man problematikken i et lidt bredere perspektiv, burde man diskutere en aktør, der efter min mening har stor indflydelse på teatrenes valg – nemlig teateranmelderen.

Jeg talte for nylig med fire anmeldere og en redaktør, der alle mente, at deres anmeldelser primært blev skrevet ud fra en faglig kvalitetsvurdering. Formålet var at give publikum den optimale chance for at vurdere om forestillingen var noget for dem.

Jeg har i udgangspunktet respekt for den indstilling, men når jeg tænker nærmere over, hvilke konsekvenser den kan have for publikums rolle i teatret og for modet og risikovilligheden i de kunstneriske valg, så bliver jeg meget i tvivl om, hvorvidt den er gavnlig.

Der er en fare forbundet med, at anmelde 'objektivt' og definere, hvad der er god, og hvad der er dårlig kunst alene ud fra argumenter om faglighed og kvalitet, fordi det reducerer kunsten til en vare og publikum til forbrugere.

Ydermere har opfattelsen af fagligt niveau og kvalitetskriterier en tendens til at blive fastlåste størrelser, som ikke er udviklede nok til at kunne gribe eller måle kunsten. Der er risiko for, at disse vedtagne kriterier fastholder kunsten inden for nogle reaktionære forestillinger, om hvad publikum har krav på. Når det sker, er det ude med nysgerrigheden og ikke mindst modet til at satse på andet end det, man tror, der forventes. Man begynder at opføre sig kunstnerisk ordentligt.

Fedt eller ufedt?

Teatret optræder i mange sammenhænge som en forbrugsvare, både i avisernes anmeldelser, men også i diverse selvbestaltede blogs på nettet og i høj grad også i teaterpublikumets egne samtaler. »De var meget dygtige«, »Programmet lover dans, men det var der ikke meget af«, »Forestillingen passede fint til aldersgruppen«, »Der er ikke en finger at sætte på spillet«, »Forestillingen er alt for lang«. Teatret bliver reduceret til en vaskemaskine og anmeldelsen til en varedeklaration.

P.H. udtalte for mange år siden: »Det er selve kunstens idé, at folk ikke skal have, hvad de kan li'« Er hans ord blevet umoderne?

Avisernes anmeldelser er, hvad enten vi er enige eller uenige med dem, meget meningsdannende. De sætter ikke bare dagsorden for, hvad vi mener om en forestilling, men også for hvordan vi taler om en forestilling. Og når disse anmeldelser tenderer til at blive beskrivelser af forbrugsprodukter, så bliver samtalen der efter. Vi kommer til at jage superlativer og sensationer, hjerter og stjerner og gider ikke følge anmelderen, hvis han vover sig ud på en længere studierejse. Kom nu: Var det fedt, eller var det ikke?

Sund tvivl

Kort før jul faldt jeg over Per Juhl Carlsens anmeldelse af von Triers *Nymfomaniac* på DR1. Mens jeg læste, jublede jeg. Ikke over filmen, men over selve anmeldelsen.

Midt i teksten skriver han:

»Jeg hader at anmelde Lars von Triers film. Ikke fordi der er noget galt med filmene – men fordi der er noget galt med anmeldelser. Ord og argumenter bliver så fattige når de skal dechifrere så komplekse og strittende størrelser som Antichrist, Melancholia og Nymphomaniac«.

Senere skriver han:

»Jeg har allerede fortrudt, at jeg skrev 'jeg hader at anmelde Lars von Triers film', for jeg er faktisk helt ekstatisk af begejstring over det faktum, at det er så skidesvært at anmelde hans film. F.eks. er det til at blive idiot af, at Triers film er fyldt med modhager ... «

Dette er et eksempel på en anmeldelse, hvor det ikke længere interessant at forstå, om Triers film er god eller dårlig, men i stedet hvad det er, der sætter anmelderen så utrolig i tvivl. Hvordan kan han være tiltrukket og frastødt på samme tid?

Per Juhl Carlsen afkræver læseren/publikum deltagelse og medvirken. Han afskærer én fra bare at æde produktet og skide det ud bagefter. Mere af den slags, tak!

Jeg savner teaterkritikeren i debatten. Den, der med afsæt i en given forestilling vil noget på hele fagets vegne. Den, som man bliver klogere af at læse. Den, som inviterer til debat. Den, der til stadighed stiller store krav til kunstens udøvere, ikke mindst til deres mod. Ikke at disse skribenter ikke findes. Men mediernes og redaktørernes opfattelse af teatret som et forbrugsprodukt fastholder anmelderen, som den der skal koncentrere sig om karaktergivning på en ofte yderst begrænset plads. Der burde investeres anderledes!

Man kunne selvfølgelig også påstå, at teatret får de anmeldelser, det har fortjent, fordi det selv er al for forbrugsorienteret med sit fokus på at blive en billetsælgende succes. Sandt nok. Vi kommer dog ikke væk fra, at medierne har stor bevågenhed og derfor magt til at sætte dagsordenen for samtalerne i teaterverdenen, og de burde være med til at højne debatniveauet ved at satse mere på teaterkritikeren end på teateranmelderen.

Teater som mødested

Så hvis publikum ikke skal forbruge teater, hvad skal det så?

Jeg ville ønske, at teatret i langt højere grad, var et mødested, hvor publikum ikke var forbrugere, som skulle være tilfredse med deres vare, men oplevede sig selv som en større del af selve begivenheden. At teatret i højere grad var en tovejskommunikation. Et rigtigt møde. Publikum kan for min skyld sidde oppe på scenen eller helt stille nede i mørket – ingen form er udelukket, så længe den fritager dem fra rollen som forbruger.

Børneteaterpublikummet er et godt eksempel på en størrelse, der har langt lettere ved at se sig selv som en del af forestillingen. Børn sanser og oplever på stedet og er ofte efterfølgende mere optagede af, hvad der skete, end om det var godt eller dårligt. Odin Teatret har f.eks. også altid opfattet forestillingssituationen som et fælles anliggende og søgt byttehandler, mange performancekunstnere tænker altid publikum aktivt ind i værket, og nogle teatre etablerer sociale begivenheder rundt om og i selve forestillingen, som en uadskillelig del af teatret. Hvis man er en del af festen, så forpligter det.

Det er vigtigt, at vi ikke forbruger teatret. Vi bør i stedet tænke os selv ind i sammenhængen og medvirke til at løfte debatten op over betegnelserne godt og dårligt, til noget som i stedet kan styrke teatrets rolle som en avanceret social situation omkring en fælles samtale.

Det er usundt at fremelske begrebet god kvalitet inden for kunsten. Man gør sig afhængig af noget, man tror, de andre gerne vil have, hvilket dels kan virke yderst begrænsende, dels være decideret forkert opfattet. Og så forhindrer det kunstnerne i at lede i afdelingen for dårlig smag, pinligheder og uforudsete fejl. Dermed går man glip af chancen for at opdage og skabe nybrud.

Ingen har sagt det bedre end P.H.: *»Der findes ikke dårlig smag, kun god – og den er dårlig.«*

kronik@information.dk

Lotte Faarup er instruktør og en del af den kunstneriske ledelse af FORSØGSSTATIONEN – et forsøgslaboratorium for professionel scenekunst i København